

PENTEKOSTALIZACJA KOŚCIOŁA. ZAGROŻENIE, SZANSA CZY NORMALNOŚĆ?

Program duszpasterski Episkopatu Polski na lata 2017-2019 skupia się na Osobie Ducha Świętego, aby poprzez refleksję i działania duszpasterskie pomóc ochrzczonym w ponownym odkryciu Trzeciej Osoby Trójcy Świętej. Jak jednak mówić o Duchu Świętym? To konkretne wyzwanie dla przepowiadania i katechezy dorosłych, a w tym wyzwaniu wpisuje się dzisiaj na polskim gruncie teologicznym dość emocjonalna dyskusja o tzw. pentekostalizacji Kościoła, która często przedstawiana jest w odmiennych, a wręcz skrajnych perspektywach i ocenach. Taki stan rzeczy odślania naglącą potrzebę analizy omawianego zjawiska, aby podjąć wnikliwą i rzetelną refleksję teologiczną w wypracowaniu jasnego stanowiska i oceny, która potrzebna jest zarówno duszpasterzom, katechetom, jak i wszystkim wiernym.

W podejmowanej refleksji skupimy się zatem na badaniu znaczenia terminu pentekostalizacji w Kościele katolickim analizując poglądy polskich teologów, by pomóc we właściwym rozeznaniu tego zjawiska, o co apelowali choćby bp A. Siemieniewski¹ i bp A. Czaja². To zestawienie i analiza dostępnych wypowiedzi przyczyni się do ich usystematyzowania i będzie pomocne, by dokonać oceny interesującego nas zagadnienia oraz pomoże w kontynuowaniu pogłębionego naukowego dociekania.

Czym jest pentekostalizacja?

Rzeczowa refleksja domaga się w pierwszym rzędzie, aby został wyjaśniony termin, którego używamy. I tu napotykać niemałe trudności w przedstawieniu spójnej definicji. Okazuje się, że jest to chyba na tyle nowe zjawisko lub sam termin, ponieważ nie doczekał się jeszcze wyczerpującego jednoznacznego dookreślenia.

¹ A. Siemieniewski, *Pentekostalizacja to „fenomen”, który należy badać*. Wywiad z bpem A. Siemieniewskim przeprowadzony przez Agatę Ślusarczyk, <http://kosciol.wiara.pl/doc/4266259.Bp-Siemieniewski-Pentekostalizacja-to-fenomen-ktory-nalezzy-badac> [23.04.2018].

² A. Czaja, *Jesteśmy u początku rozeznawania – rozmowa o pentekostalizmie i pentekostalizacji*. Wywiad z bpem A. Czają przeprowadzony przez Rzecznik KEP, <http://episkopat.pl/bp-czaja-jestesmy-u-poczatku-rozeznawania-rozmowa-o-pentekostalizmie-i-pentekostalizacji> [10.04.2018].

W ujęciu lingwistycznym możemy wyróżnić zasadniczy trzon terminu, jakim jest liczebnik porządkowy – „pięćdziesiąty”³, w ujęciu zaś religijnym zostajemy odesłani wprost do Pięćdziesiątnicy, a więc do święta przeżywanego w pięćdziesiątym dniu po najważniejszej uroczystości żydowskiej, jaką jest Pascha. Wymiar tego święta zmieniał się w historii, na początku było to święto zbiorów i rolników, z czasem oznaczało rocznicę zawarcia Przymierza przez Naród Wybrany po wyjściu z Egiptu, aż w końcu stało się dniem wylania Ducha Świętego na Apostołów i Maryję zgromadzonych w Wieczerniku⁴. Pentekostalizacja zatem oznaczałaby nowe i wciąż aktualne wylanie Ducha Świętego w Kościele, które tak jak wtedy, tak i dzisiaj, owocuje budowaniem Kościoła i misyjnym dynamizmem, potwierdzanym przez znaki i cuda łaski (charyzmaty).

Zasadniczo więc termin kieruje nasze zainteresowanie w stronę Osoby Ducha Świętego, który zostaje posłany, aby kontynuować, aktualizować i doprowadzać do pełni misję soteriologiczną Chrystusa w Kościele i poprzez Kościół. Warto w tym miejscu przywołać słowa biskupa A. Siemieniewskiego, który od lat bada w jakimś sensie to zagadnienie⁵, a który w październiku 2017 roku podczas wywiadu powiedział: „Słowo pentekostalizacja jeszcze rok temu było nieznane, teraz pojawia się w wielu środowiskach. Pentekostalizacja to przede wszystkim fenomen, zjawisko do rozważenia i oceny. Cóż ono oznacza? Coraz więcej chrześcijan w skali całego globu myśli o Duchu Świętym, przeżywa działanie Ducha Świętego i chce, żeby chrześcijaństwo było przeniknięte żywym działaniem Bożego Ducha. To odsyła nas do Wieczernika – «pentekoste» to Pięćdziesiątnica. Od razu widać, że z pentekostalizacją, czyli przenikaniem chrześcijaństwa duchem Wieczernika najpierw trzeba wiązać jakieś nadzieje, perspektywy. W końcu to w dzień Pięćdziesiątnicy Kościół wyszedł do świata. Dopiero na drugim miejscu trzeba i warto mówić o zagrożeniach i znakach zapytania”⁶.

Pentekostalizacja to również termin związany z tzw. ruchem pentekostalnym, czy też z pentekostalizmem, a który dotyczy przebudzenia zielonoświątkowego, które miało miejsce zaraz na początku XX wieku w kręgu protestanckim i które nieprędko zostało zauważone, jednak pewien styl modlitwy i wiary rozrósł się w XXI wieku na tyle, że dziś określany jest jako drugi największy segment światowego chrześcijaństwa, zaraz po Kościele rzymsko-katolickim⁷. Dlatego także pentekostalizacja

³ *Pentekoste*, w: R. Popławski, *Wielki Słownik Grecko-Polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1994, s. 483: rodzaj żeński od słowa *pentekostos* – liczebnik pięćdziesiąty; oznacza Pięćdziesiątnicę.

⁴ Por. *Pięćdziesiątnica-Zielone święta*, w: X. Leon-Dufour (Red.), *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1994, s. 665-667.

⁵ Por. A. Siemieniewski, *Ochrzczeni w jednym Duchu. Perspektywy integracji mistycyzmy pentekostального z duchowością katolicką*, Wrocław 2002; A. Siemieniewski, M. Kiwka, *Boży płomień. Chrzest w Duchu Świętym*, Wrocław 2017.

⁶ A. Siemieniewski, *Pentekostalizacja to „fenomen”, który należy badać*, art. cyt.

⁷ Zob. tenże, *Pentekostalizacja: znak czasów*, <http://www.siemieniewski.archidiecezja.wroc.pl/?q=node/180> (12.04.2018).

bywa rozumiana jako powstawanie wspólnot neopentekostalnych, czy kościołów charyzmatycznych, pośród których panuje powszechne przekonanie, że charyzmat mówienia językami jest jedynym i sprawdzalnym wyznacznikiem tego, że ktoś autentycznie przeżył wylanie Ducha Świętego⁸.

Z jakich względów pentekostalizacja może być zagrożeniem?

Pentekostalizacja jako zagrożenie

Pentekostalizacja w rozumieniu A. Kobylińskiego to „niezwykle szybki wzrost liczebny różnego rodzaju wspólnot *stricte* zielonoświątkowych oraz proces stopniowego przekształcania wielu innych chrześcijańskich kościołów i związków wyznaniowych w jedną uniwersalną odmianę chrześcijaństwa charyzmatycznego w wymiarze globalnym. Dynamiczny i ogólnościowy proces pentekostalizacji chrześcijaństwa jest nazywany często «ucharyzmatycznieniem» religii chrześcijańskiej lub narodzinami chrześcijaństwa pentekostalnego, charyzmatycznego lub ewangelikalnego”⁹. Definicja ta odsłania zatem, że fenomen pentekostalizacji odnosi się wprost do wspólnot protestanckich, o czym była mowa wcześniej, ale także do pewnego procesu, który dotyczy Kościoła katolickiego, którym jest jego uzzielonoświątkowanie.

W bardzo podobnym horyzoncie semantycznym porusza się bp A. Czaja, który często powołuje się na opinie A. Kobylińskiego i uważa pentekostalizację za „swego rodzaju «inwazję» i przenikanie zdeformowanego pentekostalizmu w tradycyjne Kościoły chrześcijańskie (...) proces, którego skutkiem mogą być i są różne formy deformacji tożsamości wiary członków i wspólnot tychże Kościołów, zarówno w sferze jej wyznawania, jak i praktykowania, na poziomie liturgii, duchowości, pobożności (...) prowadzi do przekształcania i zafałszowywania wyznaniowej tożsamości poszczególnych wiernych i wspólnot w tradycyjnych Kościołach chrześcijańskich. Jako taka stanowi duże zagrożenie dla zdrowia i dobrego funkcjonowania tychże Kościołów. U źródła może być prozelityzm niektórych środowisk pseudochrześcijan neopentekostalnych, ale także brak solidnej formacji wiernych, nie wykluczając pasterzy”¹⁰.

Rozważany zatem przez nas termin przyjmuje zdecydowanie pejoratywne znaczenie i jest przedstawiany przez wymienionych autorów nie tylko jako realne zagrożenie, które mogłoby się wedrzeć do Kościoła w Polsce, ale jest o tyle niebezpieczny,

⁸ Zob. W. P. Chlondowski, *Spełniona obietnica. Kim jest i jak działa Duch Święty*, Cieszyn 2016, s. 189.

⁹ A. Kobyliński, *Etyczne aspekty współczesnej pentekostalizacji chrześcijaństwa*, w: „*Studia Philosophiae Christianae*” 50 (2014) 3, s. 93-94.

¹⁰ A. Czaja, *Jesteśmy u początku rozeznawania – rozmowa o pentekostalizmie i pentekostalizacji*, art. cyt.

gdź jest już obecny w naszym kraju¹¹. Według tych autorów przede wszystkim ujawnia się to m. in. poprzez atrakcyjność nowych form religijności, skupionych wyłącznie na wymiarze doczesnym (np. uzdrowienia, spektakularne cuda, doznania ekstazy, szczęście, spełnienie, tzw. Ewangelia sukcesu), eksponowania nowych sakramentaliów (woda, sól i olej egzorcyzmowany), łatwy ekumenizm, głoszenie możliwości bezpośredniej komunikacji z Bogiem, promowanie elementów znanych z szamanizmu, propagowanie mesjanizmu narodowego w stosunku do Europy i świata, a także psychomanipulacji np. tzw. „Toronto Blessing”, antyracjonalizm i lekceważenie nauczania Magisterium Kościoła.

Dla uczciwości i rzetelności naszej analizy wydaje się być uzasadnionym zbadanie źródeł, na podstawie których prezentowani autorzy opierają argumentację i wyciągają swoje wnioski. Okazuje się, że podstawowymi odniesieniami w tym wypadku są dwa opracowania Andrzeja Migdy – pastora, który jest religioznawcą i kulturoznawcą, a także pojedyncze wypowiedzi z popularnych portali internetowych oraz w przypadku biskupa, występuje dodatkowo lapidarne odwołanie do jednego przemówienia papieża Franciszka. Brakuje tu zatem odniesień do wypowiedzi Stolicy Apostolskiej oraz papieża, prac episkopatów różnych krajów, czy chociażby dokumentów od dawna wypracowanych przez Komisję Doktrynalną Międzynarodowej Służby Katolickiej Odnowy Charyzmatycznej, tekstów katolickich teologów, którzy zajmują się chociażby zagadnieniem Odnowy Charyzmatycznej w Kościele katolickim.

Skoro zatem brak jest takich odniesień, nie dziwi fakt, że opisywane zjawiska pod wspólną nazwą pentekostalizacji są prezentowane przede wszystkim z perspektywy socjologicznej i etycznej. Potwierdzeniem tego jest również opis zarzutów związanych z pentekostalizacją, bez ich teologicznego umiejscowienia w ujęciu katolickim. Trudno jest bowiem zgodzić się z tezą, jakoby wymienione wcześniej choćby sakramentalia były sprzeczne z nauczaniem Kościoła albo były wymysłem ruchu zielonoświątkowego¹². Używanie wody, soli i oleju egzorcyzmowanego to przede wszystkim tradycja katolicka, obecna w liturgii od wielu wieków i potwierdzona w rytuałach rzymskich; protestanci zaś odrzucili zdecydowanie tę praktykę już od 1523 roku¹³. Podobnie jest i z zarzutem odnoszącym się do propagowania

¹¹ Zob. tamże.

¹² Z niektórymi nietrafionymi zarzutami rozprawia się m. in.: W.P. Chlondowski, *Pentekostalizacja Kościoła w ujęciu kard. J. Ratzingera oraz dokumentów episkopatów – dar czy zagrożenie?*, https://www.academia.edu/36133393/Pentekostalizacja_Ko%C5%9Bcio%C5%82a_w_uj%C4%99ciu_kard._J._Ratzingera_oraz_dokument%C3%B3w_episkopat%C3%B3w_-_dar_czy_zagro%C5%BCenie [11.04.2018]; L. Misiarczyk, *Czy Kościołowi katolickiemu w Polsce rzeczywiście grozi pentekostalizacja?*, <http://www.fronda.pl/a/ks-prof-leszek-misiarczyk-dla-frondapl-czy-kosciolowi-katolickiemu-w-polsce-rzeczywiscie-grozi-pentekostalizacja,55502.html> [16.04.2018]; Szałanda T., *Haryzmaty, czyli kościółkowe lubuddubu*, Cieszyn 2018.

¹³ W. P. Chlondowski, *Pentekostalizacja Kościoła*, art. cyt., s. 4.

możliwości bezpośredniej komunikacji z Bogiem, który *de facto* nie jest zgodny ani z Tradycją, ani nauczaniem Kościoła katolickiego¹⁴.

Można zatem dojść do uprawnionego wniosku, że w przedstawianych analizach zagrożeń, pod wspólną nazwą pentekostalizacji, zostały wymienione różne nieprawidłowości obecne we wspólnotach zielonoświątkowych i katolickich, które niestety nie zostały rzetelnie ani zbadane, ani zinterpretowane, choćby ze względu na mocno zawężone źródła badawcze. Prowadzi to do nadania jednoznacznie negatywnej konotacji omawianego terminu oraz niestety zbyt szybkiego i krzywdzącego uogólnienia, że ruchy odnowy posoborowej, a więc odnowa charyzmatyczna oraz większość z nowych ruchów kościelnych, które *nota bene* zostały rozpoznane i zatwierdzone przez pasterzy Kościoła katolickiego, są potencjalnym zagrożeniem, czy wręcz przysłowiowym koniem trojańskim w rękach zaplanowanego procesu uzielonoświątkowania katolików¹⁵.

O pentekostalizacji pozytywnej

Cytowana już wypowiedź A. Siemieniowskiego przedstawiała jego opinię, w której deklarował, że w pierwszym rządzie pentekostalizacja otwiera przed Kościołem perspektywę pozytywną i wypełnioną nadzieją, dlatego spróbujmy się skupić na niej w dalszej części naszej refleksji.

Siemieniowski zauważył, że jednym z aspektów pentekostalizacji jest wielopostaciowy ruch odnowy charyzmatycznej w Kościele katolickim¹⁶, który związany jest przede wszystkim z odnową przyniesioną przez II Sobór Watykański¹⁷. Już w dogmatycznej konstytucji soborowej odnaleźć można stwierdzenie, mówiące o tym, że Duch Święty wyposaża Kościół i poszczególnych wierzących swoimi darami chary-

¹⁴ Zob. W. P. Chlondowski, *Pentekostalizacja Kościoła*, art. cyt., s. 2-3.

¹⁵ A. Czaja, *Problem pentekostalizacji chrześcijaństwa*. Referat wygłoszony na Jasnej Górze 24 stycznia 2018 roku podczas XXVI Symposium dla księży rekolekcjonistów, ojców duchownych i spowiedników kapłańskich, http://formacja.diecezja.tarnow.pl/2017/09/problem-pentekostalizacji-chrzejstwa-bp-andrzej-czaja/#_ftn33 [10.04.2018].

¹⁶ Zob. A. Siemieniowski, *Pentekostalizacja: znak czasów*, art. cyt.

¹⁷ Zob. Jan Paweł II, *Przemówienie do przedstawicieli ruchów kościelnych i nowych wspólnot*, 30 maja 1998, 4, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/ruchy_30051998.html [16.04.2018]: „Na tym właśnie polegało niezapomniane doświadczenie Powszechnego Soboru Watykańskiego II, podczas którego Kościół, prowadzony przez Ducha Świętego, odkrył, że wymiar charyzmatyczny jest jednym z jego wymiarów konstytutywnych (...) aspekty instytucjonalny i charyzmatyczny to jakby dwa równie istotne elementy konstytutywne Kościoła, które razem – choć na różne sposoby – kształtują jego życie, przyczyniając się do jego odnowy i do uświęcenia Ludu Bożego. Właśnie to opatrnościowe odkrycie charyzmatycznego wymiaru Kościoła dało początek – przed i po Soborze – niezwyklej rozwojowi ruchów kościelnych i nowych wspólnot”.

zmatycznymi¹⁸, a zatem wymiar charyzmatyczny – *pneumatyczny* – pentekostalny – jest konstytutywny w samej naturze Kościoła, który zarówno jest hierarchiczny i charyzmatyczny, jest instytucją i tajemnicą.

Pięćdziesiątnica zatem jest wciąż aktualna w Kościele, czyż bowiem nie udziela się Duch Święty na nowo w każdym sprawowanym sakramencie, charyzmacie, modlitwie, posłudze i zadaniu?¹⁹ W Kościele Pięćdziesiątnica aktualizuje się bezustannie i nie jest celem samym w sobie, lecz raczej początkiem i kontynuacją drogi osobistego i wspólnotowego odnawiania życia we wszystkich jego aspektach. Chlondowski stwierdzi wręcz, że „zaniedbanie wymiaru charyzmatycznego prowadzi do zamknięcia się jedynie w wymiarze przyrodzonym, co praktycznie wyraża się w ustanawianiu nieskończonej ilości posług, rozszerzaniu struktur, mnożeniu komitetów i komisji, publikujących kolejne dokumenty programowe. Nie mają one jednak odpowiedniej mocy, by zmienić ludzkie serca”²⁰.

Pozytywne wypowiedzi o pentekostalizacji, czyli życiu duchem Wieczernika wśród teologów w Polsce odnaleźć można przede wszystkim pośród następujących autorów: Wit Chlondowski, Adam Bajorski, Sławomir Płusa, Przemysław Sawa, Artur Sepioło, Andrzej Siemieniowski, Andrzej Sionek, Tomasz Szałanda, Iwona Zielonka i wielu innych²¹. Autorzy owi podkreślają nie tylko konkretne dobro związane z ponownym dostrzeżeniem i obecnym dowartościowaniem Osoby i działania Ducha Świętego, jak również zwracają uwagę na fakt, że jest to naturalny stan życia Kościoła. Wielu spośród nich podkreśla m.in. że ci, którzy przeżywają odnowę związaną z działaniem Ducha Świętego świadomie przyjmują wiarę i wchodzą na drogę wzrastania duchowego w Kościele, stając się stopniowo coraz bardziej świadomymi i aktywnymi członkami Kościoła, odznaczając się nową gorliwością w modlitwie, a szczególnie w dziękczynieniu i uwielbieniu, mając nowy zapał do ewangelizacji, doświadczając ożywienia życia sakramentalnego, tworząc nowe, mniejsze wspólnoty, w których można przeżywać głębokie więzi i wzrastać na drodze oczyszczenia i uświęcania się, odkrywając Pismo święte jako żywe słowo Boże i karmiąc się nim poprzez modlitwę i studium, ohotnie poświęcając się dziełom miłosierdzia.

Chlondowski, zajmując się kwestią pentekostalizacji, przeanalizował dokumenty Episkopatów Kanady, Holandii, Stanów Zjednoczonych, Nowej Zelandii, Antyli, Belgii, Niemiec, Ameryki Łacińskiej oraz list biskupów archidiecezji Bombaj z In-

¹⁸ Zob. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, 12.

¹⁹ Por. Jan Paweł II, List Apostolski *Tertio millennio adveniente*, p. 45: „Do najważniejszych zadań związanych z przygotowaniem Jubileuszu należy zatem ponowne odkrycie obecności Ducha Świętego, który działa w Kościele zarówno na sposób sakramentalny, zwłaszcza poprzez bierzmowanie, jak i za pośrednictwem licznych charyzmatów, zadań i posług przez Niego wzbudzonych dla dobra Kościoła”.

²⁰ W. P. Chlondowski, *Spełniona obietnica. Kim jest i jak działa Duch Święty*, dz. cyt., s. 179.

²¹ A. Sionek, *Charyzmaty. Aktywna obecność Boga w Kościele*, Kraków 2017; I. Zielonka, *Małżeństwo w kontekście nowej ewangelizacji*, w: „Teologia i Moralność” 12 (2012), s. 121-133.

dii²². Jest to o tyle cenne, że pomimo różnic kulturowych i obyczajowych biskupi w różnych zakątkach świata uważają pentekostalizację za zdecydowanie pozytywne doświadczenie, za Boży dar na obecne czasy. Nie brakuje oczywiście w tych dokumentach krytycznego spojrzenia, które sprowadza się zarówno do uwrażliwienia na potrzebę odpowiedzialnej, integralnej formacji, jak i sformułowań, także uwag natury pastoralnej z przestrogią przed niektórymi ewentualnymi zagrożeniami związanymi z niewłaściwym sposobem przeżywania Bożej łaski. Uwagi te jednak stanowią margines wobec zdecydowanej afirmującej oceny i narracji związanej z pentekostalizacją, która dokonuje się w Kościele katolickim. Spośród uwag i zagrożeń wymienia się m.in. przeakcentowanie uczuć, ucieczkę od rzeczywistości, fundamentalizm biblijny, łatwe utożsamianie świata z działaniem demonów, przesadne akcentowanie uzdrowień, łatwy czy też fałszywy ekumenizm, formy egalitaryzmu²³. Owe zagrożenia są istotne i realne, ale jak puentuje Chlondowski, nie zajmują centralnego miejsca w żadnym z analizowanych dokumentów i nie deprecjonują tonu aprobującego pentekostalizację w Kościele katolickim.

Chlondowski odwołuje się także do wypowiedzi kard. J. Ratzingera, który odnowę teologii soborowej upatruje w poszukiwaniu pneumatologicznej chrystologii, która szła w parze z religijnością, coraz to bardziej pneumatyczną²⁴. Te nowe nurty wiąże z ruchem odnowy charyzmatycznej, w której przyszedł papież widział konkretną realizację tej odnowionej teologii, gdyż stwierdził, że: „fenomen pentekostalizacji, powstały w łonie świata protestanckiego, przyjął się, w odmiennej formie, w Kościele katolickim pod nazwą Odnowa Charyzmatyczna. Podczas, gdy z jednej strony fala racjonalizmu i nowego oświecenia wstrząsnęła Kościołem katolickim i rozprzestrzeniła się jak mróz na życie wiary, we wspólnotach charyzmatycznych i w innych ruchach, które miały świadomość bycia darem Ducha Świętego dla Kościoła, doświadczano z radością nowej Pięćdziesiątnicy i nowej obecności Ducha”²⁵. Wyraźnie więc widać, że dla kard. Ratzingera, który jako wieloletni prefekt Kongregacji Nauki Wiary badał wszystko, co działo się w teologii katolickiej, jak i w samym Kościele, pentekostalizacja jest bardzo korzystnym, uchwytnym i oczekiwanym wyrazem odnowy Kościoła katolickiego.

²² Zob. W. P. Chlondowski, *Pentekostalizacja Kościoła w ujęciu kard. J. Ratzingera oraz dokumentów episkopatów – dar czy zagrożenie*, s. 7-10, art. cyt.

²³ Zob. tamże, s. 10-12.

²⁴ Zob. tamże, s. 5.

²⁵ J. Ratzinger, *Presentazione*, w: R. Cantalamessa, *Il canto dello Spirito. Meditazioni sul Veni creator*, Milano 2014, edycja cyfrowa, s. 6, tłum. własne: „il fenomeno del Pentecostalismo, nato in seno al mondo protestante, fu accolto, in forma diversa, nella Chiesa cattolica con il nome di Rinnovamento Carismatico. Mentre da una parte un'ondata di razionalismo e di neoilluminismo scuoteva la Chiesa cattolica e si diffondeva come un gelo sulla vita di fede, nelle comunità carismatiche e in altri movimenti che si consideravano anch'essi doni dello Spirito Santo alla Chiesa, si sperimentava con gioia una nuova Pentecoste e una nuova presenza dello Spirito”.

W tym miejscu zapewne warto byłoby przywołać i inne jego wypowiedzi, a także dogłębnie przeanalizować nauczania papieży w perspektywie interesującego nas przedmiotu badań, jak również dokumenty wielu ruchów i środowisk, które w trosce o swoją tożsamość i właściwe przeżywanie pentekostalizacji, nie chcąc być gdzieś obok albo poza Kościołem katolickim, podejmują w tym celu własne refleksje i wysiłki, aby stawiać właściwe akcenty w swojej formacji. Odwoływanie się do tych źródeł w tym miejscu, byłoby zapewne nie do przecenienia w podjętym temacie, mimo wszystko rozszerzyłyby jednak zbyt mocno zakres podejmowanej analizy, stąd celowo z tego rezygnujemy, zwłaszcza mając na uwadze, że istnieją tego typu opracowania²⁶.

Dla rzeczowej analizy podjętego zagadnienia należy jeszcze przywołać inne oblicze pentekostalizacji, które zauważa A. Siemieniewski zgodnie zresztą z uwagami A. Kobylińskiego i A. Czai, dla których właśnie taka postać stanowi największe zagrożenie dla eklezjalnej tożsamości, choć tej oceny nie podziela abp Siemieniewski. Kolejnym bowiem trzecim znaczeniem, obok wspomnianego już rozkwitu wspólnot zielonoświątkowych i wolnych kościołów pentekostalnych oraz wielopostaciowego ruchu odnowy charyzmatycznej w Kościele katolickim, jest „stopniowa transformacja wielu Kościołów, wspólnot i denominacji chrześcijańskich w charakterystyczną nową wersję pobożności charyzmatycznej o łatwych do zaobserwowania wielu elementach wspólnych w skali całej naszej planety”²⁷.

Owe elementy wspólne to przede wszystkim duża uwaga i troska, by przyzywać Ducha Świętego prosząc o Jego prowadzenie, to ożywione metody ewangelizacyjne często polegające na masowych akcjach, zrzeszanie się osób w małe grupy dzielenia i większe grupy modlitewne, to modlitwa pełna oczekiwania na Boże znaki, wyrażona choćby w modlitwie błagalnej o uzdrowienie duchowe i fizyczne²⁸. Elementy te oddziałują i transformują sposób i styl przeżywania osobistego odniesienia do Boga i innych ludzi w taki sposób, że angażuje to całą osobę, by przeżywała w sposób odpowiedzialny i pogłębiony swoje tu i teraz, gdzie wiara stanowi konstytutywny, integralny i decydujący czynnik dla wszystkich wyborów. A zatem owe elementy mogą ożywiać i przekształcać duchowość, która będąc pentekostalna, staje się w swoim wyrazie chrystocentryczna. Trudno to jednak traktować jako zarzut.

To właśnie duchowość pentekostalna dla A. Siemieniewskiego jest wspólną płaszczyzną, na której mogą odnaleźć się grupy różnej eklezjalnej proveniencji oraz kluczem, poprzez który można próbować rozumieć popularność ożywienia wiary osób na całym świecie i pewną atrakcyjność pociągania ich świadectwa dla tych, którzy czasem są zmęczeni propozycją pastoralną Kościoła katolickiego, gdyż ta w *praxis* okazuje się zbyt bardzo antropocentryczna (bo jest np. skupiona na wartościach, na społeczeństwie, na polityce i bieżących problemach). Natomiast osoby i grupy ożywione i rozwijające duchowość

²⁶ Zob. A. Siemieniewski, M. Kiwka, *Boży płomień. Chrzt w Duchu Świętym*, Wrocław 2017, s. 111-125.

²⁷ A. Siemieniewski, *Pentekostalizacja: znak czasów*, art. cyt.

²⁸ Zob. tamże.

pentekostalną dają możliwość przeżycia tego, co często – według analiz Siemieniewskiego – jest dopiero postulowane we wspólnotach katolickich (doświadczenie religijne związane z umożliwieniem osobistego spotkania z Chrystusem, przepowiadanie kerygmatyczne, życie wspólnotowe, formacja biblijna i doktrynalna, misyjne zaangażowanie)²⁹.

Pentekostalizacja zwyczajnym stanem Kościoła?

Jak można zauważyć zjawisko pentekostalizacji w Kościele może być różnie przyjmowane, interpretowane i oceniane. Zapewne ta trudność związana jest z uznaniem, że Duch Święty działa na różne sposoby w Kościele i w świecie, a przede wszystkim na sposób sakramentalny – ten dobrze znany w Kościele katolickim – i charyzmatyczny, również znany, lecz wymagający zawsze rozpoznania, otwartości i aprobaty na Jego działanie.

Duch Święty, jak przypomniał papież Franciszek, działa w sposób suwerenny w Kościele³⁰, co można zauważyć w historii choćby w szczególnych powołaniach do świętości, nowych formach duchowości, a także np. w łasce tzw. wylania czy chrztu w Duchu Świętym, który jest fundamentem ruchu i duchowości pentekostalnej oraz katolickiej odnowy charyzmatycznej. O nim kard. Suenens pisał: „przychodzi nam zmagać się z trudnością mówienia o nowym wylaniu Ducha Świętego, gdy wiemy, że Duch został nam już dany w Chrzcie świętym. Nowość polega więc na czymś szczególnym; chodzi o nowe przyjście Ducha już obecnego, o wylanie, które nie pochodzi z zewnątrz, lecz tryska z wewnątrz”³¹. To poprzez przeżycie wylania z wewnątrz Ducha Świętego, wierzący zostaje wewnętrznie pociągnięty i przynaglony do postępowania na drodze świętości we wspólnocie Kościoła. Ale – powtórzmy tutaj pytanie biskupa Siemieniewskiego – „czy pragnienie doświadczenia chrztu w Duchu Świętym to niszowa domena jakiejś specjalnej duchowości albo jakiegoś specyficznego ruchu kościelnego? Wbrew pozorom wydaje się, że nie: wskazuje na to miejsce chrztu w Duchu Świętym w strukturze Nowego Testamentu i historii Kościoła”³². I dalej, Kardynał Müller, były prefekt Kongregacji Nauki Wiary, nazywa to działanie „fermentem Ducha”, wspominając słowa Jana Pawła II, który mówił o Duchu Świętym, że „przyniósł w życiu Kościoła element nowy i niespodziewany, a czasem nawet naruszający dotychczasową równowagę”³³. Między innymi o tym

²⁹ Zob. tamże.

³⁰ Zob. Franciszek, *Przemówienie w czasie wigilii czuwania przed Zesłaniem Ducha Świętego z okazji Złotego Jubileuszu Katolickiej Odnowy Charyzmatycznej*, CircoMassimo, 3 czerwca 2017, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/june/documents/papa-francesco_20170603_veglia-pentecoste.html [24.04.2018].

³¹ L. J. Suenens, *Dokumenty z Maliens – Przyjdź Duchu Święty – Podstawowe dokumenty dotyczące Odnowy w Duchu Świętym w Kościele Katolickim*, Kraków 1998, s. 88

³² A. Siemieniewski, M. Kiwka, *Boży płomień. Chrzest w Duchu Świętym*, dz. cyt., s. 14.

³³ Jan Paweł II, *Przemówienie do przedstawicieli ruchów kościelnych i nowych wspólnot*, art. cyt., 6.

napięciu pomiędzy darami hierarchicznymi i darami charyzmatycznymi w Kościele, poświęcony jest dokument Kongregacji Nauki Wiary „*Iuvenescit Ecclesia*”³⁴.

Dokument ten, opierając się na nauczaniu soborowym i zasadach teologicznych, proponuje kryteria dla określenia tożsamości darów hierarchicznych i charyzmatycznych, a także dla rozpoznawania nowych ruchów kościelnych. Zawarty w nim przekaz, co prawda nie neguje pewnego napięcia, które jest owocem suwerennego działania Ducha Świętego, lecz jednoznacznie przeczy jakiegokolwiek hipotezie, która przeciwstawiałaby sobie Kościół instytucjonalny i charyzmatyczny; innymi słowy, tajemnica Kościoła jest tkana w historii przez Ducha Świętego, który w sposób synergiczny – bo jest Duchem jedności – posługuje się darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi. Dary charyzmatyczne zatem w nauczaniu Magisterium są spostrzegane, jako konstytutywne dla Kościoła, a więc w jakimś sensie zostają jakościowo przeniesione ze sfery duchowości, jako wyrazu zjednoczenia osoby wierzącej z Bogiem do eklezjologii, czyli do darów, które Duch Święty rozdziela dla dobra i budowania Ciała Chrystusowego³⁵.

Warto w tym miejscu przywołać jeszcze słowa, które wyraził na placu św. Piotra papież Franciszek: „Odnowa charyzmatyczna to łaska pentekostalna dla całego Kościoła (...) «oby Odnowa charyzmatyczna znikła jako taka i oby przemieniła się w łaskę Zielonych Świąt dla całego Kościoła: jeśli rzeka ma być wierna swoim źródłom, powinna zniknąć w oceanie»”³⁶.

Podsumowanie

Jak zatem podejść do problematyki pentekostalizacji Kościoła katolickiego? Czy jest to zagrożenie, szansa, czy naturalny stan życia Kościoła katolickiego? Jak mówić o pentekostalizacji, skoro – jak widać – stanowiska teologów polskich są spolaryzowane?

Przede wszystkim stan dyskusji teologicznej w Polsce, która jest chyba na razie mniej rzeczowa a bardziej emocjonalna, ujawnia trzy oblicza pentekostalizacji, które można oceniać odmiennie. Jednym więc z pierwszych koniecznych postulatów dla uczciwego przebiegu dalszej dyskusji i oceny byłaby propozycja, aby ogół zagrożeń, na które uwrażliwiają A. Kobyliński i A. Czaja, zostały wyraźnie zadeklarowane, że są to zagrożenia związane ze źle pojmowaną i przeżywaną pentekostalizacją albo potrzeba wręcz pokusić się o odnalezienie innego terminu. Używanie bowiem tego

³⁴ Kongregacja Nauki Wiary, *Iuvenescit Ecclesia. List do Biskupów Kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji Kościoła*, 2016.

³⁵ Por. W. P. Chlondowski, *Spełniona obietnica. Kim jest i jak działa Duch Święty*, s. 204n.

³⁶ Franciszek, *Przemówienie do Ruchu Odnowy w Duchu Świętym*, Rzym, 3 lipca 2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/july/documents/papa-francesco_20150703_movimento-rinnovamento-spirito.html [24.04.2018].

samego sformułowania w różnych kontekstach i ocenach, wprowadza zamieszanie w postawie katolików, którzy mają prawo oczekiwać jasnych kryteriów oceny tego, co dzieje się w łonie Kościoła katolickiego. Z jednej strony bowiem mogą słyszeć, by wystrzegać się penetekostalizacji w ogólności, a z drugiej być zachęcani do niej, bo Kościół jest i musi być pentekostalny.

Trzeba zatem przychylić się do postulatu T. Szałandy, który zachęca, by poznawać „współczesną refleksję teologiczną Kościoła w tejże kwestii i podejmowane przez niego działania oraz uwzględnić je badając owe zjawisko. Rzetelnie sprawdzać przekazywane treści oddzielając od nich osobiste odczucia i przekonania. Własne poglądy na temat pentekostalizacji są często sprzeczne z wyraźnymi działaniami sprawującymi pieczę nad Kościołem. Propagowanie ich zmierza ku nieposłuszeństwu i zafałszowywaniu zdrowej nauki”³⁷. Stąd kolejnym postulatem natury teologicznej jest troska o rzetelne przebadanie dostępnych źródeł w prowadzonych analizach i ocenach przedmiotu badań, gdyż prowadzi to do błędnych i krzywdzących wniosków. W tym kontekście wydaje się, że pośród emocjonalnego obecnie tonu dyskusji pomiędzy teologami wymieniającymi się argumentami dla poparcia swoich racji, opracowania bpa A. Siemienińskiego są najbardziej rzeczowe i spójne dla rozumienia i oceny omawianego zjawiska; obok bogactwa treści teologicznej wypracowanej i uznanej przez autorytet kościelny samej Katolickiej Odnowy w Duchu Świętym³⁸. Skoro więc od pasterzy i katechetów oczekuje się bezpiecznego prowadzenia ku dojrzałości wiary potrzeba, aby to oni w pierwszym rzędzie nabrali zdrowego osądu, a zarazem otwartości na aktualne działanie Ducha Świętego w Kościele, do czego może przyczynić się uczciwa refleksja i pogłębiona dyskusja.

Katechetyczne przepowiadanie związane z Osobą i działaniem Ducha Świętego w głównej mierze opiera się na symbolach zawartych na kartach Pisma świętego, które zbliżają do tajemnicy Trzeciej Osoby Trójcy Przenajświętszej, natomiast nie zawsze potrafią doprowadzić do osobistego odkrycia Pocieszyciela. Zapewne odwoływanie się do świadectw osób, które doświadczają nie tylko spektakularnego działania Ducha Świętego, lecz i prostego i zwyczajnego Jego prowadzenia, przyczyniłoby się do ukazywania wiary i relacji z Bogiem, jako życiodajnego i konkretnego odniesienia oraz prowokowało do osobistego zaangażowania się w przeżywanie wiary, do czego przecież inicjuje i zmierza wysiłek pastoralno-katechetyczny.

³⁷ T. Szałanda, *Jak mówić i nie mówić o pentekostalizacji Kościoła na przykładzie formacyjno-ewangelizacyjnej strony internetowej „zwiedzeni.pl”*. *Dyskurs pastoralny*, http://www.academia.edu/36402589/Jak_m%C3%B3wi%C4%87_i_nie_m%C3%B3wi%C4%87_o_pentekostalizacji_Ko%C5%9Bcio%C5%82a_na_przyk%C5%82adzie_formacyjno-ewangelizacyjnej_strony_internetowej_zwiedzeni.pl_.Dyskurs_pastoralny.pdf, s. 15 [16.04.2018].

³⁸ M.in. tzw. *Dokumenty z Malines* pod red. kard. Leona J. Suenensa (6 tomów).

Streszczenie

Artykuł podejmuje zagadnienie związane z tzw. zarzutem pentekostalizacji Kościoła katolickiego w Polsce formułowanym przede wszystkim przez A. Kobylińskiego i A. Czaję. Punktem odniesienia do względnie całościowego spojrzenia na problematykę jest refleksja A. Siemieniowskiego, który od lat analizuje to zjawisko w kontekście Europy, Ameryki Łacińskiej i Chin. Sam termin pentekostalizacja jest wieloznaczeniowy i używa się go w celu opisanego 1. przebudzenia zielonoświątkowego oraz powstawania i rozkwitu nowych kościołów charyzmatycznych, 2. stopniowej transformacji wielu Kościołów, wspólnot i denominacji chrześcijańskich w charakterystyczną nową wersję pobożności charyzmatycznej, o łatwych do zaobserwowania wielu elementach wspólnych w skali całego globu, 3. ruchu Odnowy w Duchu Świętym rozpoznany i zaaprobowany przez Stolicę Apostolską.

Artykuł zbiera dotychczasową refleksję w temacie wskazując również na innych autorów, którzy w swoich dociekaniach odwołując się np. do dokumentów Stolicy Apostolskiej, nauczania papieży, dokumentów episkopatów poszczególnych krajów wskazują na pentekostalizację, jako na zwyczajny stan Kościoła, który przecież objawił się światu w dzień Pięćdziesiątnicy.

Słowa kluczowe: pentekostalizacja Kościoła, uzielonoświątkowanie, odnowa charyzmatyczna

PENTECOSTALISATION OF THE CHURCH. A THREAT, A CHANCE OR NORMALITY?

Summary

The article undertakes the issue related to the allegation of the so called pentecostalisation of the Catholic Church in Poland formulated by A. Kobyliński and A. Czaja. The reference point for relatively a broad-based view at this issue is a reflection made by A. Siemieniowski, who has been analysing this phenomenon in the context of Europe, Latin America and China.

The term pentecostalisation itself is polysemic and is used for describing 1) Pentecostal awakening and establishing and development of new charismatic churches. 2) gradual transformation of many Churches, communities and Christian denominations into characteristic new version of charismatic devotion with easily to observe common elements in the scale of the whole globe. 3) Catholic Charismatic Renewal, recognized and approved by the Holy See.

The article gathers the existing reflection on the issue also pointing to other authors, who in their delvings referring to the documents of the Holy See, popes' teaching, the documents of episcopates of individual countries point to pentecostalisation as the usual state of the Church, which after all manifested itself to the world on the day of Pentecost.

Keywords: pentecostalization, spiritual renewal, charismatic renewal

Riassunto

L'articolo tratta del problema della cosiddetta "pentekostalizzazione" della Chiesa cattolica in Polonia, formulata principalmente da Kobyliński e Czaja. Il punto di riferimento per una visione relativamente olistica dei problemi è la riflessione di Siemieniowski, che per anni ha analizzato questo fenomeno nel contesto di Europa, America Latina e Cina.

Il termine stesso è polisemico ed è usato per descrivere 1. risveglio pentecostale e la nascita di nuove chiese carismatiche, 2. graduale trasformazione di molte chiese, comunità e confessioni cristiane per quanto riguarda la pietà che diventa più carismatica e contiene molti elementi comuni facili da osservare in tutto il mondo, 3. il movimento "Rinnovamento nello Spirito" riconosciuto e approvato dalla Santa Sede.

L'articolo raccoglie riflessioni in proposito, indicando pure altri autori che nelle loro indagini riferendosi, per esempio, ai documenti della Santa Sede, l'insegnamento dei papi, documenti episcopali dei singoli paesi, indicano pentekostalizzazione come uno stato ordinario della Chiesa, che si è rivelata al mondo nel giorno di Pentecoste.

Parole chiavi: pentekostalizzazione, rinnovamento spirituale, rinnovamento carismatico

BIBLIOGRAFIA

- Chlondowski W. P., *Spełniona obietnica. Kim jest i jak działa duch święty*, Cieszyn 2016.
- Chlondowski W.P., *Pentekostalizacja kościoła w ujęciu kard. J. Ratzingera oraz dokumentów episkopatów – dar czy zagrożenie?*, https://www.academia.edu/36133393/pentekostalizacja_ko%59bcio%5%82a_w_uj%4%99ciu_kard._j._ratzingera_oraz_dokument%3%b3w_episkopat%3%b3w_-_dar_czy_zagro%5bcenie [11.04.2018].
- Czaja A., *Jesteśmy u początku rozeznawania – rozmowa o pentekostalizmie i pentekostalizacji*". Wywiad z bpem A. Czają przeprowadzony przez rzecznika KEP, <http://episkopat.pl/bp-czaja-jestesmy-u-poczatku-rozeznawania-rozmowa-o-pentekostalizmie-i-pentekostalizacji> [10.04.2018].
- Czaja A., *Problem pentekostalizacji chrześcijaństwa*. Referat wygłoszony na jasnej górze 24 stycznia 2018 roku podczas xxvi sympozjum dla księży rekolekjonistów, ojców duchownych i spowiedników kapłańskich, http://formacja.diecezja.tarnow.pl/2017/09/problem-pentekostalizacji-chrzescijanstwa-bp-andrzej-czaja/#_ftn33 [10.04.2018].
- Franciszek, *Przemówienie do ruchu Odnowy w Duchu Świętym*, Rzym, 3 lipca 2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/july/documents/papa-francesco_20150703_movimento-rinnovamento-spirito.html [24.04.2018].
- Franciszek, *Przemówienie w czasie wigilii czuwania przed Zesłaniem Ducha Świętego z okazji złotego jubileuszu katolickiej odnowy charyzmatycznej*, Circomassimo, 3 czerwca 2017, http://w2.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/june/documents/papa-francesco_20170603_veglia-pentecoste.html [24.04.2018].
- Jan Paweł II, List apostołski *Tertio millennioadveniente* do biskupów, duchowieństwa i wiernych w związku z przygotowaniem jubileuszu roku 2000, Poznań 1995.

- Jan Paweł II, *Przemówienie do przedstawicieli ruchów kościelnych i nowych wspólnot*, 30 maja 1998, https://opoka.org.pl/biblioteka/w/wp/jan_pawel_ii/przemowienia/ruchy_30051998.html [16.04.2018].
- Kobyliński A., *Etyczne aspekty współczesnej pentekostalizacji chrześcijaństwa*, w: „*Studia Philosophiae Christianae*” 50 (2014) 3, s. 91-129.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Iuvenescitecclesia. List do biskupów kościoła katolickiego na temat relacji między darami hierarchicznymi a charyzmatycznymi dla życia i misji kościoła*, 2016.
- Leon-Dufour X. (red.), *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1994, hasło: *Pięćdziesiątnica-Zielone Świąta*, s. 665-667.
- Misiarczyk L., *Czy Kościołowi katolickiemu w Polsce rzeczywiście grozi pentekostalizacja?*, <http://www.fronda.pl/a/ks-prof-leszek-misiarczyk-dla-frondapl-czy-kosciolowi-katolickiemu-w-polsce-rzeczywiscie-grozi-pentekostalizacja,55502.html> [16.04.2018].
- Popławski R., *Pentekoste*, w: Tegoż, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1994, s. 483.
- Ratzinger J., *Presentazione*, w: R. Cantalamessa, *Il canto dello spirito. MeditazionisulveniCreator*, Milano 2014, edycja cyfrowa, s. 4-10.
- Siemieniowski A., Kiwka S-M., *Boży płomień. Chrzest w Duchu Świętym*, Wrocław 2017.
- Siemieniowski A., *Ochrzczeni w jednym Duchu. Perspektywy integracji mistycyzmy pentekostalnego z duchowością katolicką*, Wrocław 2002.
- Siemieniowski A., *Pentekostalizacja to „fenomen”, który należy badać*. Wywiad z bpem a. Siemieniowskim przeprowadzony przez Agatę Ślusarczyk, <http://kosciol.wiara.pl/doc/4266259.bp-siemieniowski-pentekostalizacja-to-fenomen-ktory-nalezy-badac> [23.04.2018].
- Siemieniowski A., *Pentekostalizacja: znak czasów*, <http://www.siemieniowski.archidiecezja.wroc.pl/?q=node/180> [12.04.2018].
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, w: *Sobór Watykański II, konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 1997, s. 105-170.
- Suenens L. J., *Dokumenty z Maliens – Przyjdź Duchu Święty – podstawowe dokumenty dotyczące Odnowy w Duchu Świętym w Kościele katolickim*, Kraków 1998.
- Szałanda T., *Charyzmaty, czyli kościółkowe łubudubu*, Cieszyn 2018.
- Szałanda T., *Jak mówić i nie mówić o pentekostalizacji kościoła na przykładzie formacyjno-ewangelizacyjnej strony internetowej „zwiedzeni.pl”*. *Dyskurs pastoralny*, w: http://www.academia.edu/36402589/jak_m%c3%b3wi%c4%87_i_nie_m%c3%b3wi%c4%87_o_pentekostalizacji_ko%c5%9bcio%c5%82a_na_przyk%c5%82adzie_formacyjno-ewangelizacyjnej_strony_internetowej_zwiedzeni.pl._dyskurs_pastoralny.pdf [16.04.2018].